

BÖLÜM-6

ÖĞRENME STİLLERİ

Katı davranışçılık akımının etkisiyle uzun yıllar eğitimde yeni davranış, **uyarana karşı verilen mekanik bir tepki** olarak ele alındı. Davranışın bu şekilde basit bir uyarın-tepki ilişkisine indirgenmesi de, öğrenme sürecinde bireyin ne düşündüğünün, ne hissettiğinin göz ardı edilmesine yol açtı. Ancak 1900'lü yılların ikinci yarısına gelindiğinde, katı davranışçılık akımı, yerini bireyi merkeze alan daha insancıl yaklaşımlara bırakınca, öğrenme süreçlerinde “**birey ve düşüncesi**” ön plana çıkmaya başladı.

Öğrenmeye ilişkin yeni kuramlar, öğrenmenin, öğrenenin fiilen katıldığı aktif bir süreç olduğunu ortaya çıkardı. İnsanların nasıl düşündüklerini, nasıl sorun çözdüklerini, nasıl hatırlayıp nasıl unuttuklarını anlamaya yönelik çalışmalar arttı. Bu çalışmalar da, eğitimcilerle, düşünme, sorun çözüme, karar verme gibi bilişsel süreçlerde önemli bireysel farklılıklar olduğunu ve bu farklılıkların da önemsenmesi gerektiğini gösterdi.

Geniş kapsamlı bir bakış açısıyla, bireylerin zihinlerini kullandıkları biçimlerindeki farklılıklar genel olarak “**bilişsel stil farklılıkları**” olarak adlandırılır. Bunlar daha ayrıntılı bir şekilde ele alındıklarında, “algılama stilleri”, “bilgiyi işleme stilleri”, “düşünme stilleri” ve “öğrenme stilleri” şeklinde sınıflandırılırlar.

Öğrenen bir bireyin **öğrenmeyi nasıl gerçekleştirdiği, öğrenirken karşılaştığı sorunların neler olduğu ve bu sorunları nasıl aştığı** gibi soruların yanıtları, sadece öğrenen için değil, sınıfta öğretimi sürdüren eğiticim için de önemlidir. Bu nedenle **öğrenme stilleri** konusu sadece öğrenenleri değil, **sınıftaki herkesin daha nitelikli öğrenmesini** hedefleyen eğiticileri de ilgilendirir.

Öğrenme stili nedir?

Öğrenme stili, bireyin öğrenirken daha kolay ve kalıcı öğrenmesini sağladığı için kişisel olarak kullandığı kendine özgü **öğrenme yolları** ya da **öğrenme sürecinde yaptığı kişisel tercihlerdir**.

Bu yollar ve tercihler üzerinde, yaşın, cinsiyetin, kültürün de etkisi vardır. Bu nedenle öğrenme stilleri zaman içinde yaşantılardan ve bireysel gelişimden etkilenerek değişim gösterebilir. Bu yüzden de öğrenme stilleri **iyi ya da kötü olarak değerlendirilmez**, sadece bireysel tercihler veya bireysel seçimler olarak düşünülür.

Konunun temelleri ve çeşitli sınıflandırmalar

Öğrenme stillerine ilişkin çalışmaların kuramsal temellerinin, İsviçreli psikiyatrist Carl Gustav Jung (1875-1961)'un 1927'de ortaya attığı "kişilik tipleri" ayrımına dayandığı söylenir. İnsanları, dış dünya ile genel etkileşim biçimleri açısından temelde "**dışadönük**" ve "**içedönük**" olarak iki kategoriye ayıran Jung; daha sonra bu sınıflamayı, **bireylerin nasıl karar verdiklerine, dış dünyayı nasıl algıladıklarına ve değerlendirmelerini nasıl yaptıklarına** göre ayrıntılandırmıştır.

Jung'un sınıflamasına esas bu özellikler de, kişilerin algısal tercihleriyle, bilgiyi işleme alışkanlıklarıyla, motivasyonlarıyla, güçlükler karşısında gösterdikleri tepkilerle ilişkili olduğu için öğrenme sürecinde tercih ettikleri yolla-

rın seğimi üzerinde de etkili olmaktadır. Başka bir ifadeyle, bireylerin öğrenme stillerinin oluşmasında, onların kişilik yapılarının farklı özellikleri önemli bir rol oynamaktadır.

Özel olarak “öğrenme stili” kavramı ilk kez 1960’da Amerikalı eğitimci Rita Dunn (1929-2009) tarafından ortaya atılmıştır. Sonrasında da, konuya ilişkin çok sayıda araştırma ve çalışma yapılmış, değişik araştırmacılar tarafından farklı farklı öğrenme stilleri tanımlanmıştır.

Jung’un kişilik tiplerine dayalı öğrenme stilleri

Jung’un kişilik tiplerini kuramı öğrenme stillerine uyarlanınca, aşağıdaki öğrenme stilleri ortaya çıkmıştır.

Dışa dönük öğrenme stili: Başka bireylerle etkileşime girerek, dış dünya ile birlikte öğrenme çabası içindedirler. Kalabalık ve gürültülü ortamlarda bulunabilirler. Sesli düşünürler, yaparak ve yaşayarak öğrenmekten hoşlanırlar.

İçe dönük öğrenme stili: Bağımsız ve özel bir kişiliğe sahiptirler. Etkili şekilde kendilerini güdülerler. Herhangi bir konuyu ifade etmeden önce, tüm boyutlarıyla ayrıntılı şekilde üzerinde düşünmeye ve zihinlerinde tartmaya ihtiyaç duyarlar.

Duyusal öğrenme stili: Bütün duyularını etkili bir biçimde kullanırlar ve çevrelerinde olup biten her ayrıntıya yoğunlaşıp dikkat sarf ederler. Öğrenilecek yeni konulara dikkatle yaklaşırlar ve konuyu aşamalara bölerek ve belli bir sırayı izleyerek öğrenirler.

Sezgisel öğrenme stili: Olaylar arasındaki ilişkileri gözden geçirek bu ilişkileri farklı bakış açılarıyla görmeye çalışırlar ve bunlara değişik açıklamalar getirirler. Çoğu kez öğrenmelerinin gerekçesi değişiklik arayışıdır. Neyi neden öğrenmek istediklerini net bir şekilde ortaya koymadıkları için çabuk sıkılırlar. Bazen küçük ayrıntıları görmezden gelirler.

Düşünen öğrenme stili: Adil olmayı ve dürüstlüğü önemsedikleri için, kuralların herkes için istisnasız uygulanmasını isterler bu nedenle de olayları ya da durumları nesnel bir bakış açısıyla değerlendirmeye çalışırlar. Akılcı kararlar almayı önemserler. Öğrenme süreçlerini ayrıntılı biçimde düzenlerler ve yarışmacı bir yapıya sahiptirler.

Duygusal öğrenme stili: Genellikle nesnel ölçütlere göre değil, empati yaparak karar verirler. Çevre ile iyi ilişkiler içinde olmayı ve bireylerle ilişkilerde uyumu önemserler ve bu yüzden sadece kendileri için değil çevrelerindeki kişilere katkı getirmek, onlara yardım edebilmek için de öğrenirler.

Yargısal öğrenme stili: Her ayrıntısı önceden planlanmış düzenli bir dünyada yaşama arzusuyla davrandıkları için, öğrenme süreçleri planlıdır ve kendilerini bu süreçleri mutlaka sonuca ulaştırmak zorunda hissederler. Hiçbir işi yarım bırakmak istemezler. Düzenli ve planlı çalışma yollarını tercih ederler.

Algısal öğrenme stili: Öğrenmelerinin nedeni, merak duygusu ve hayatı kavrama arzusudur. Öğrenmede, süreci daha ilginç buldukları için **üründen çok sürece** odaklanırlar. Yeni bir öğrenme süreci daha ilginç geldiğinde, önlerindeki öğrenme sürecinden vazgeçip başkalarına yönelirler. Planlı çalışmayı pek sevmezler, işlerini tamamlayabilmek için motive edilmeye, desteklenmeye ve cesaretlendirilmeye ihtiyaçları vardır.

Merrill'in öğrenme stilleri sınıflaması

Amerikalı eğitimci M. David Merrill'in tanımladığı öğrenme stilleri, “samimi”, “analitik”, “uygulayarak” ve “ifade ederek” şeklindedir. Bu öğrenme stilleri, stilleri tercih ederek öğrenenlerin özelliklerine göre şu şekilde açıklanabilir.

Samimi tipler: Emin olmayan, bağımlı, uyumlu, anlaşmaya hazır, istekli, saygılı, güvenilir, ve esnek öğrenenlerdir.

Analitik tipler: Zor beğenen, katı, eleştirici, kolay karar veremeyen, tutucu, ısrarcı ve gayretli, ciddi, dzenli ve titiz öğrenenler.

Uygulayan tipler: Kararlı, sert, sabırsız, kaba, güçlü, hükmedici, esnek olmayan ve bağımsız öğrenenler.

İfade eden tipler: Aşırı duyarlı, tutkulu, tepkili, disiplin-siz, kendini beğenen, hırslı ve coşkulu öğrenenler.

Dunn ve Dann'ın öğrenme stilleri sınıflaması

Eğitimciler tarafından sıklıkla uygulamalara ve araştırmalara konu edilen başka bir “öğrenme stili” sınıflaması da, 1974'te Rita Dunn ve Kenneth Dunn tarafından yapılan sınıflamadır. Bu sınıflamada, öğrenenlerin öğrenme esnasındaki tercihleri; “çevresel koşullar”, “duyuşsal özellikler”, “sosyal tercihler” ve “fiziksel özellikler” olmak üzere dört ana başlık altında ele alınmıştır.

Çevresel koşullar ile öğrenenin seçtiği öğrenme ortamının, “ses”, “ışık”, “ısı” koşulları ve genel “düzeni” kastedilmektedir. Çünkü bazı öğrenciler, gürültülü çalışma ortamlarında çalışabilirken, bazıları mutlaka sessiz bir çalışma ortamını tercih etmektedirler. Parlak ışıktta çalışanlar ile loş ışığı tercih edenler vardır. Bazı kişiler, serin bir çalışma ortamının kendilerini canlı tuttuğunu düşünürken, sıcak ortamlarda daha iyi öğrendiklerine inananlar vardır. Düzenli bir ortamı tercih edenlerin yanında, dağınık şekilde çalışarak öğrenenler vardır. Kütüphanede, sandalyede, minder üzerinde, mutfakta, yerde çalışarak öğrenme, öğrenenlerin farklı “yer” tercihleri arasında yer almaktadır.

Duyuşsal özellikler açısından ele alındığında, bazı bireyler öğrenmek için dışarıdan motive edilmeye (güdülenmeye) ihtiyaç duyarken, bazıları buna gerek duymadan, içlerinden geldiği için öğrenmektedirler. Bazı öğrenciler süreklilik arz eden düzenli bir çalışma anlayışıyla öğrenirken, böyle bir çalışma biçimine ihtiyaç duymadan öğrene-

bilen kişiler vardır. Bazı öğrenciler yapılandırılmış, kuralları belirlenmiş bir öğrenme biçimini tercih edip kurallara uyarak, ödevlerini yaparak öğrenirken, yönlendirmelerden çok kendi kararlarını vererek daha kolay öğrenen kişiler de vardır.

Sosyal tercihler ise öğrenenin, nasıl bir sosyal ortam içinde öğrenmeyi tercih ettiği ile ilgilidir. Bazı kişiler, arkadaşlarıyla birlikte öğrenmeyi seçerken bazıları da kendi başlarına çalışarak öğrenirler. Bazı kişiler, bilen bir yetişkinin rehberliğini tercih ederken bazıları buna ihtiyaç duymazlar. Bazı öğrenciler de çalışma grupları oluşturarak böylesi bir sosyal ortamda daha kolay öğrendiklerini düşünmektedirler.

Fiziksel özellikler de, öğrenenlerin, öğrenme esnasında, işitme, görme gibi tercih ettikleri algılama kanalı; seçtikleri günün zaman dilimi, yiyeceğe, harekete ihtiyaç duyup duymadıkları gibi konularla ilgilidir. Algılamadaki duyuşal tercihleri açısından **işiterek daha iyi öğrenenler**, anlatılanları dinlemeyi, sözlü tartışmalara katılmayı tercih ederler. **Görerek öğrenenler** ise okumayı, yazılı notlarla çalışmayı, resim şema tablo grafik gibi görsellerden yararlanmayı tercih ederler. Öğrenme esnasında sık sık gözlerini kapatıp öğrenilecekleri zihinlerinde canlandırırılar. **Dokunarak öğrenenler** de ellerini, parmaklarını kullanıp notları izleyerek, yazılı notlarda önemsedikleri yerlerin üzerini, altını çizerek, (konu el veriyorsa) modeller maketler yaparak öğrenirler. Bir de **hareketle, eylemle öğrenenler** vardır ki, bu kişiler de gerçek yaşam deneyimleriyle, oyunlarla, canlandırmalarla, bedenin eylemlerinin işe koşulacağı görüşme ve ziyaretlerle öğrenmeyi seçerler. Bazı öğrenenler, **yiyecek ve içecek eşliğinde** çalışmayla daha iyi öğrendiklerini düşünürken, bazıları için yeme içme öğrenmeyi zorlaştırır. Bazı kişiler için de **günün zamanı** öğrenme üzerinde bir faktördür. Sabahın erken saatlerinde zihinlerinin daha açık olduğunu düşünenlerin yanı sıra; öğleye doğru, öğleden sonra, akşam saatlerinde, gecenin ilerleyen saatlerinde

daha iyi öğrendiklerine inananlar vardır. Fiziksel özellikler başlığı altındaki son faktör, **öğrenme esnasında harekete ihtiyaç duyulup duyulmama** konusudur. Bazı öğrenciler **sabit bir konumda**, masa başında oturarak öğrenmeyi tercih ederken, bazı kişiler de **dolaşarak, yürüyerek** öğrenmeyi tercih ederler.

Grasha ve Riechmann'ın öğrenme stilleri sınıflaması

Amerikalı psikologlar Anthony F Grasha ve Sheryl Wetter Riechmann da, 1974'te öğrenme stillerini, öğrencilerin **öğrenmeye karşı tutumlarını** (katılımcı-kaçınan), **öğretmenlerinin ve akranlarının görüşlerini** (işbirlikçi-yarışmacı) ve **sınıftaki öğrenme süreçlerine gösterdikleri tepkileri** (bağımlı-bağımsız) inceleyerek (bu üç ana boyut altında) altı farklı biçimde belirlemiştir. Buna göre belirlenen öğrenme stilleri ve bu stilleri benimseyen kişi özellikleri şöyledir:

Katılımcı öğrenme stili: Derse girmekten keyif alırlar, dersin gereklerini yerine getirmede istekli davranırlar, sorumluluk almaktan kaçmazlar, tartışmalarda yer alırlar, öğrenmeye karşı heveslidirler.

Kaçınan öğrenme stili: Sınıf içi etkinliklere katılmaktan hoşlanmazlar ve bundan bıkkınlık duyarlar. İşbirliğinden ve sorumluluktan kaçınırlar, yaşam içindeki sorunlardan kaygı duymazlar, öğrenmeye karşı pek hevesli değildirlere.

İş birlikli öğrenme stili: Grup tartışmalarından ve birlikte gerçekleştirilen projelerden hoşlanırlar, takım çalışmasını tercih ederler ve grupta çalışırken potansiyel becerilerini ortaya koyarlar. Arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle ilişkilerinde paylaşımcı bir tarz sergilerler. İyi rekabet eden kişilerle başa çıkmada sorun yaşarlar.

Yarışmacı öğrenme stili: Öğrenmeyi, arkadaşlarından daha çok başarılı olmanın bir aracı olarak görürler ve

yüksek notlar alabilmek için diğer öğrencilerle yarışır. Öğrenilecekleri diğer öğrencilerden daha iyi olmak için öğrenirler. Akademik başarıları aracılığı ile sınıf içinde ilgi odağı olmaya çalışırlar.

Bağımlı öğrenme stili: Çok ilgili ve meraklı olmadıkları için, sadece öğrenmek zorunda olduklarını öğrenirler. Yönlendirmeye ihtiyaçları vardır. Öğretmenlerinden, kendilerine ne yapmaları gerektiğini söylemelerini beklerler. Öğretmen merkezli uygulamaları tercih ederler ve beklenmedik durumlarda nasıl davranacaklarını pek bilemezler. Kendi kendilerini denetleme konusunda pek başarılı değildirler.

Bağımsız öğrenme stili: Genelde, ilgi duydukları ya da önemli buldukları için öğrenirler. Bireysel öğrenme hızlarında öğrendikleri için sınıf ortamında diğer öğrencilerle birlikte öğrenmekten pek hoşlanmazlar. Yalnız çalışırlar. Sorumluluk alırlar ve özgürce davranmayı isterler. Kendilerine güvenirlere.

Konuyla ilgili diğer çalışmalara bakılınca, bireylerin farklı yanlarını ele alarak önerilmiş bunların benzeri daha onlarca farklı öğrenme stili tanımlandığını görebiliriz.

Konunun bizi daha çok ilgilendiren yanı

Öğrenme stillerinin neler olduğundan, burada sözü edilenlerin dışında daha kaç farklı sınıflamanın olduğundan çok daha önemlisi şudur:

Ana babalar ve eğitimciler;

-Çocuklarının veya öğrencilerinin öğrenmelerini ve başarılarını değerlendirirken onların **farklı öğrenme stillerinin olabileceğini** bilmelidirler.

-Öğrenme gücü çeken her çocuğu, “bu çocuk okumuyor” ya da “öğrenemiyor” diye suçlamamalıdır.

-Sınıflardaki ğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun sadece “anlatarak” ders yaptıkları bir bağlamda, çocukların da kendi öğrenme stillerine uygun öğrenme ortamı bulamamış olmalarının önemli bir başarısızlık nedeni olabileceğini göz ardı etmemelidirler.

Kaldı ki, bu konudaki gözlemler ve bilimsel çalışmalar; kendine uygun stilde öğrenme olanağı bulan çocukların

ğrenmekten hoşlanan,

Arkadaşları arasında farklı olanları daha kolay kabul edebilen,

Derslerinde başarılı,

İstenmeyen davranışları azalmış,

alışmalarında z disiplimli kişiler olduklarını göstermektedir.

Yine konuya ilişkin farklı çalışmalarda,

ğrenme olanakları, bireyin doğal eğilimleriyle rtştrldğnde, öğrenmenin hızlandığından ve arttığından,

Öğrencilere farklı öğrenme stilleri gösterildiğinde, bunları deneyen öğrencilerin farkında olmadıkları öğrenme stillerini keşfederek daha başarılı olduklarından,

ğrencilerinin ğrenme stillerini saptayarak, ğretimi buna göre düzenleyen öğretmenlerin daha başarılı olduklarından ve

ğrencilerinin ilgisizliği ve derse katılmamaları nedeniyle karamsarlığa kapılan bazı öğretmenler için, öğrenme stillerine göre ğretimi sürdürmenin bir çözüm olduğundan

söz edilmektedir.